

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

НАШ ЈЕЗИК

XXII/3

**БЕОГРАД
1976.**

НАШ ЈЕЗИК

Књига XXII (нова серија)

Св. 3

САДРЖАЈ

Речник и језичка култура (Поводом изласка из штампе последње књиге Рјечника ЈАЗУ) (ЖИВОЈИН СТАНОЈЧИЋ)	95—97
О босанско-херцеговачкој деklinацији <i>Sálko, Sálkē</i> (неколико речи) (РАДОСАВ БОШКОВИЋ)	98—100
Предлог код с генитивом неправих (конкретизованих) глаголских именица (МИЛИЦА РАДОВИЋ-ТЕШИЋ)	101—115
Поводом неких предлога за допуну правила о знацима интерпункције (МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ)	116—122
Још о промени именица типа <i>Раде</i> (МИЛИЈА СТАНИЋ)	123—125

Транскрипција јапанских и кинеских имена

(1) Начелна и конкретна питања транскрипције имена из далекоисточних језика (МИТАР ПЕШИКАН)	126—137
(2) Кинеска географска имена у нашој картографији (РАДМИЛА КОВАЧЕВИЋ)	137—143
(3) Особености кинеских властитих имена (LI JU-GIU)	143—146
(4) Правила и примери транскрипције јапанских географских имена (НИКОЛА РОДИЋ)	146—149

Текућа питања језичке културе

Глаголи <i>уснути</i> и <i>уснути</i> (МИЛИЦА ВУЈАНИЋ)	150—152
Потреба сарадње ономастичара и географа (ЗВЕЗДАНА ПАВЛОВИЋ)	153—155
О српскохрватским и албанским именицама на <i>-ар</i> (Поводом облика <i>Косовар</i>) (ДРАГУТИН МИЋОВИЋ)	155—157

Хроника

VI међународни научни састанак слависта у Вукове дане (ЉИЉАНА ЈУХАС)	158—160
О једном корисном терминолошком приручнику (ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК)	160—161
Уз Речник жаргона (ДАРИНКА ГОРТАН-ПРЕМК)	161—162

О БОСАНСКО-ХЕРЦЕГОВАЧКОЈ ДЕКЛИНАЦИЈИ *Sálko*,
Sálkē (НЕКОЛИКО РЕЧИ)

Проф. С. Марковић — који је последњи о овој деκлинацији писао (Јужнословенски филолог XXX, 1—2, 403—406) — осетио је да имена типа *Sálko*, *Sálkē*, *Mújko*, *Mújkē*, *Véljko*, *Véjlkē*, *Zvónko*, *Zvónkē* — с хипокористичким хабитусом — и имена типа *Vlätka*, *Vlätkē*, *Stđjka*, *Stđjkē*, *Šěfka*, *Šěfkē*, *Mūjka*, *Mūjkē* — без тога хабитуса — стоје у некој вези. Али му није јасно — у којој.

Наиме, овде се ради — не о морфолошком контакту тих двеју група имена — како Марковић изгледа мисли (о.с. 406) — него пре свега о деривационој вези њиховој.

А она је, по нашем мишљењу, у овоме.

По своме постанку, хипокористици типа *Sálko*, *Sálkē* — у Мостару и другде где их у говорима Босне и Херцеговине има — нису продужење, као морфолошка девијација, старих српскохрватских деминутива на *-ko < њko*, типа *Bájko*, *Gójko*, *Rájko*, *Véljko* (или *Bájko*, *Gójko*, *Rájko*, *Véljko*, са секундарним акцентом), него су изнова прављени, регресивном деривацијом, од имена типа *Sälka*, *Stđjka*, *Šěfka* (која нису увек чиста од експресивне „интонације“, како вели Ћоровић — ЈА XIX, 505).

Оваквих хипокористика, секундарних и прављених по граматичком рецепту класичних хипокористика на *a* и *o* било је и на подручју средњовековне Рашке. На пример: у средњовековним споменцима с њена подручја налазимо хипокористике *Rádšo* : *Rädša*, *Dábčo* : *Däbče*, *Däbčeta*, *Stänčo* : *Stänče*, *Stänčeta* (или *Stänac*, *Stänca*), *Pávlo* : *Pävle*, *Pävla* (или *Pävleta*), *Rákčo* : *Räkac*, *Räkca*, *Stójšo* : *Stójša* — и многе друге, и тога типа.

Као што се види, с овим хипокористцима — као категоријом — добили смо нов тип двосложних хипокористика у српскохрватском језику; — хипокористике од изведених имена, и то од пуне основе таквих имена (а не од њихове окрњене основе, проширене каквим експресивним суфиксом-сугласником).

Ту је девијација и новина.

Морфолошка компонента нашега питања сасвим је јасна: нови хипокористици, типа *Sálko*, укључили су се — што је потпуно

логично — аутоматски у промену владајућих хипокористика на даном дијалекатском подручју, које има *Vládo, Vládě, Jovo, Jově* итд. Дакле, најпре деривација, а после ње — и услед ње — нова и одговарајућа морфологија. То је наша основна поставка овде. Зато — где нема имена типа *Stǒjka, Šěfka* (scilicet у јекавским и икавским говорима), не би требало да има ни деklinације типа *Mújko, Mújkē, Véljko, Véljkē*. Понављамо: не би требало!

Што у локалним говорима западне Босне налазимо тип *Márko, Márkē* (усмено проф. П е ц о) — то јест нашу деklinацију и код имена с $\hat{}$ акцентом на основинском вокалу — то је само доказ да се стара категорија наших класичних хипокористика (са строго утврђеним граматичким поретком) налази данас већ у декаденцији; што, уосталом, показују и Вукови хипокористици типа *Víde, Vída, Júre, Júra, Māre, Māra, Tāde, Tāda* (Рјечник, s. v.), које је Д а н и ч и ћ — понесен својим дубоким нагоном за херцеговачком регламентацијом — окренуо на *Vide, Tāde, Māre, Júre* (Основе 51). С колико права — то је друго питање.

Овде додајемо (јер то потврђује — начелно — нашу тезу о постанку хипокористика типа *Sálko*) да је и Вук „оперисао“ — ако не деривационом, а оно семантичком „регресијом“. За њега је, на пример, *Mášo* хипокористик и од *Māško, Néšo* — хипокористик и од *Něško, Sréčo* — хипокористик и од *Srěčko* (Рјечник, s. v.), што је у синхроничној анализи потпуно тачно¹. По овоме, Вук би био први (анонимни) синхроничар код нас (а ваљда и у славистици уопште).

Најзад, неколико речи о мушким именима (некадашњим деминутивима) типа *Bǒjka, Vlājka, Dǒjka, Nēnka, Rājka* (Н о в а к о в и ћ, Споменик XXIX 14—17); *Rājka, Trājka, Mírka, Dānka, Stǒjka, Vlājka* (Област Бранковића I, passim) на нашем екавском истоку.

Та имена Маретић објашњава, погрешно, као старе деривате на *ьka* (Rad 82, 144—148). Међутим она нису — у своје облику на *ka* — уопште деривациона категорија. Она су постала морфолошким преображајем некадашњих деминутива *Rājko, Vlājko*,

¹ М а р е т и ћ није уочио Вукову „синхронистику“, па је у Рјечнику Југославенске академије (VI 96) његов хипокористик *Něšo* пропатио овом дугом и недвосмисленој реченицом: (NEŠO) ... Između rječnika samo u Vukovu (hyp. v. Nedeljko und Neško; ovo je drugo metnuto krivo, jer nije Nešo izvedeno od Neško, nego je Neško od Nešo).

а) Не ради се овде ни о каквој грешци, ма чијој, него о дијахроничној и синхроничној анализи датага деривационог односа (његова постанка и његове данашње семантике). По логици деривације, *Neško* би требало да је изведено од *Nešo* (а не обрнуто). Ту ће Маретић бити у праву.

б) Али то никако не значи да се *Něšo* не може осећати као хипокористик према *Něško*; може; п осећа се тако у свим нашим говорима где је *Něšo (Něša)* још хипокористик, а *Něško* само име. Ту је Вук у праву и приоритету.

Stôjko (или *Râjke*, *Râjketa*), односно прецизније формулисано — путем механичкога ширења хипокористичкога *a* и на старе деминутивне категорије на *o* и *e*, што је за подручје апсолутне доминације наставка *a* код мушких хипокористика — потпуно нормално.

Да је то тако, и тачно, показује друга — и слична — категорија мушких имена на нашем језичком истоку: имена типа *Vlâjča*, *Drâjča*, *Milča* (Новаковић, о.с.), *Jânča*, *Vrânča*, *Milča* (Област Бранковића), *Hrânča*, *Mîrča*, *Pějča*, *Stânča*, *Stôjča* (Maretić, о.с. 141—142).

Та имена на *a* — а без акценатскога хипокористичког хабитуса — могла су постати само од старих деминутива типа *Hrânče*, *Hrânčeta*, *Milče*, *Milčeta*, *Vrânče*, *Vrânčeta*; и само заменом номинативнога *e* код таквих деминутива владајућим наставком *a* код мушких хипокористика на датом језичком подручју.

Уосталом, суфикса *-bča* у словенским језицима — уопште нема; што доводи у безизлазну сумњу Маретићеве од ока конструисане мушке хипокористичке суфиксе *-bka*, *-bča*, који су у ствари само нови ликови старих деминутивних суфикса *-bke*, *-bьь*.

Ми смо навели горња имена, типа *Râjka* и типа *Hrânča*, — не зато да објаснимо њихов постанак, који је јасан, него зато да покажемо и истакнемо да такозвани *с е к у н д а р н и* хипокористици — као што су босанско-херцеговачки типа *Râjko*, *Râjkē* — претпостављају увек деривацију за свој постанак, и везу са својим основним именима (првобитно деминутивима) — за свој опстанак.

Анкета проф. Марковића показала је да је деклинација *Vêljko*, *Vêljkē* у Босни и Херцеговини најобичнија код хипокористика. Па наравно. Како би друкчије и могло бити ако се она у тој категорији онамо формирала? И како би се друкчије могла разумети данашња мостарска ситуација: *Rânko*, *Rânkē*, *Jânko*, *Jânkē* — хипокористици: *Rânko*, *Rânka*, *Jânko*, *Jânka* — имена (опет Пецо усмено)?

Биће нам необично мило ако ко друкчије — али тачно! — објасни ову деклинацију.

Радосав Бошковић